

SUMARI

Dels nets, els avis i els besavis	15
Introducció	19
1. Vells vicis.....	23
2. Olor de guerra.....	57
3. Una dansa macabra	87
4. El cel del Rif.....	121
5. La llavor de l'odi.....	151
6. Perfum de ginesta	183
7. Nens trencats.....	215
8. "Auxilio a la rebelión"	251
9. Un acte de redempció.....	277
10. Postals de gel	303

DELS NETS, ELS AVIS I ELS BESAVIS

Vaig saber de l'Èric Lluent a partir del llibre *Islàndia 2013. Crònica d'una decepció*, que va escriure ja fa uns anys, en què desmitificava la revolució islandesa que a tanta gent —a mi també— havia fascinat. En aquell text vaig trobar una ploma àgil i una mirada profunda. Mesos més tard, vaig conèixer personalment l'autor, en un dels viatges a l'illa dels volcans. Hi feia de guia turístic. Hi viu, com ell es defineix, en condició d'exiliat econòmic. Fet i fet, com tanta d'altra gent.

Però l'Èric és periodista, i dels bons. Dels qui entenen que documentar-se no és perdre el temps, sinó fer bé la seva feina. Dels qui es veuen a si mateixos com un vehicle entre la realitat —o una realitat— i el públic. Dels qui creuen que la funció del periodisme no és adoctrinar, sinó mostrar el camí per tal que cadascú extregui les seves conclusions. Ho va fer amb *Islàndia*, amb la publicació de dos llibres. Ara hi torna, amb la memòria. La seva memòria, familiar, que també és part de la nostra memòria col·lectiva.

En aquest nou treball, publicat per Pagès Editors —el compromís de l'editorial amb aquesta feina memorialista és certament meritori i digne de reconeixement—, l'Èric ens aporta un fragment de les vivències de tota una generació de joves barcelonins que va néixer a finals del segle XIX.

Un d'aquests joves, potser desconegut, però no anònim, era el seu besavi, l'Antoni. A través de la seva història personal coneixem —i reconeixem— uns fets que van marcar una època, i que certament van semblar algunes de les llavors que han germinat anys, dècades i generacions després.

L'Antoni Lluent va ser obligat a lluitar per a l'exèrcit espanyol al Rif, va patir la guerra civil des del seu pis davant del mercat de Sant Antoni i va ser perseguit i condemnat pel franquisme per “auxilio a la rebelión”.

En reconec la descripció perquè, amb matisos i singularitats diferents, també és la de la vida del meu avi. I la de moltes àvies i avis.

M'explica l'Èric que escriu el llibre amb la voluntat que no es perdi la memòria d'aquella generació, la que va haver de viure els temps més convulsos i sanguinaris de la història de la humanitat. I en concret, quan l'escriu, pensa en el seu nebot i en la seva neboda, de dinou i tretze anys.

Però el text no és, només, un document familiar —tot i que com a tal és excel·lent—, sinó també un document històric, social i polític a través del qual recordem què vol dir formar part, de veritat, de les classes populars, d'aquelles que

no apareixen en els llibres d'història perquè se les ha anonimitzat.

Parla de la duresa d'un règim, de la repressió, de la pobresa, de la desesperança. Però també de la determinació per viure, de la lluita per defensar drets i llibertats, i de com, en una determinada època, guanyar un dia de vida era, senzillament, la definició de viure.

Escriu l'Èric, en relació amb els darrers anys del seu besavi: "Aquell fill del carrer dels Salvador, aquell aprenent del Siglo, aquell *scout* d'Exploradores Barceloneses, aquell soldat a les terres del Rif, aquell republicà amenaçat per les bombes, aquell represaliat de la postguerra, és ara un home gran, grassonet, educat i cofoi, que dedica tot el temps que pot a gaudir de plaers que durant molts anys havien estat inimaginables."

L'Antoni podria ser —de fet, és— l'avi o el besavi de moltes i molts de nosaltres. Que la seva vida l'expliqui l'Èric no és ni casual ni intranscendent, perquè ja fa molt de temps que, per sort, per desgràcia o per les circumstàncies, són els nets i les netes qui expliquen als pares i mares la guerra —o les guerres— dels avis i àvies. O, com en aquest cas, del besavi.

Gràcies, Èric, per compartir amb nosaltres la teva mirada cap a un passat determinat. Fer-hi justícia, encara que sigui en forma de memòria, és un dels requisits per construir un futur millor.

RAÛL ROMEVA I RUEDA

INTRODUCCIÓ

Al llarg de la història, moltes generacions han hagut d'encaixar fets ignominiosos que han condicionat irremeiablement la seva experiència vital: una guerra, una epidèmia, un desastre natural. Com un metall roent a la pell immaculada, aquests moments transcendents per a la humanitat queden marcats en el present col·lectiu de milions de persones que comparteixen un temps i un espai. La vida d'aquests homes i dones no s'explica sense el pes rotund d'aquells instants en què tot va canviar, en què el que havien conegut fins aleshores es va trencar per sempre.

D'entre totes les desgràcies que hom pot imaginar, una es presenta com la més pertorbadora per a la humanitat: la guerra; el combat a mort entre persones anònimes que es maten les unes a les altres en una lluita sempre fratricida. Quina guerra no és fratricida? Quina sang no és la pròpia sang? De la terra sanguinolenta neix sovint el relat d'un futur millor, però el demà no arriba mentre perdura l'avui. I com fugir de l'avui quan el temps de tota una

generació s'atura? És possible sobreviure per tornar a viure? És possible somriure de nou quan has vist la testa d'un company separada del seu cos esbudellat? És possible tornar a agafar el son quan has intentat dormir sota una pluja de bombes? Segurament, la resposta per a alguns és afirmativa. Per a d'altres, la follia. Però mai l'oblit.

L'oblit és el silenci perpetu, la mort inconsolable, la negació de l'existència. L'oblit codifica i enterra les atrocitats més execrables. És aleshores que als botxins terrenals se'ls fa victoriosos per primera vegada d'ençà que van cometre els seus crims. És contra l'oblit que cal fer la guerra l'endemà de la barbàrie i, especialment, l'endemà de l'endemà. L'antídot és abundant si el conreem: la memòria. Aquest llibre vol ser un antídot per negar l'oblit d'una generació que va viure el període més infernal de la història de la humanitat. Uns anys en què els morts de les guerres arreu del planeta es van comptar per desenes de milions i en què gairebé ningú va poder restar aliè a l'absurditat d'unes matances de magnituds inimaginables fins feia pocs anys.

Tanmateix, a l'home o a la dona que viu la guerra, que olora la mort i la pólvora, les xifres li són poc intel·ligibles. Quina diferència hi ha entre cent i cent mil, quan el detall de la barbàrie es presenta davant dels ulls, quan la flaire de la putrefacció dels cossos desfets queda impregnada per sempre més a la teva gola? Cal fer un exercici retrospectiu, serè i profund, per tal d'entendre què li devia passar pel cap a un barceloní nascut cap a l'any 1900, a les

portes d'una orgia bèl·lica que canviaria la fisonomia del món. Aquest llibre procura captar quina va ser l'experiència col·lectiva i generacional dels que van néixer a la Barcelona noucentista, dels que van créixer políticament entre vagues, revoltes i lleses de soldats per a un imperi que s'ensorrava, dels que van mas-tegar la crueltat a les terres del Rif, dels que van veure la guerra des del balcó de casa, dels que es van fer vells i van morir sota el jou d'una dictadura, pensant en la paraula *llibertat* com un record difús.

Antoni Lluent era un d'aquests barcelonins a qui els va tocar viure una mala època. Us presento el meu besavi, nascut el 9 de gener de 1898 al districte cinquè de Barcelona; un nen que va créixer rodejat de misèria, un jove obligat a lluitar per a l'exèrcit espanyol al nord d'Àfrica i un home que, després de patir la fam i els bombardejos indiscriminats de la guerra civil, va acabar sent condemnat per un tribunal militar franquista. L'Antoni apareix i desapareix de la narració, ja que el que es pretén és elaborar un treball basat en el relat col·lectiu, partint de la reconstrucció dels principals fets històrics —locals, estatals i internacionals—, de la vida quotidiana i de l'expressió crua de la premsa de l'època, als quals se sumen puntualment documents escrits de la família Lluent Puigdueta. Tots aquests elements ens ajuden a reconstruir la història d'un ciutadà comú, d'un veí de la gran Barcelona, la vida del qual va estar marcada per un temps de violència extraordinària que faríem bé de no oblidar.

VELLS VICIS

Davant d'un mur blanc escamat pel pas del temps, s'emplaça el cadafal, una mena de tarima de fusta quadriculada, de prop d'un metre d'alçada. Al bell mig del patíbul, el condemnat a mort, Aniceto Peinador, espera que Nicomedes Méndez, el botxí titular de la província, posi fi a la seva vida. El pati dels Corders, situat davant de la presó de la ronda de Sant Pau, és ple de gom a gom. Peinador encara assaboreix el regust de la cervesa amb gasosa que ha demanat minuts abans com a darrera ingesta. El barceloní de dinou anys mira a la llunyania amb serenitat, mostrant a la gentada que el rodeja que ell no és pas un covard. "Ja veuran vostès el dia que em toqui a mi, si sé morir com un home o com una gallina",¹ els digué als seus carcellers mesos abans quan es va assabentar de l'actitud del seu predecessor, Isidre Mompарт, que va arribar al pati dels Corders tremolant, amb l'esma perduda i entre sanglots.

1. Roca i Roca, J. (17 de juliol de 1892). "La semana en Barcelona". *La Vanguardia*, 1-2.

És el matí del 12 de juliol de 1892. Als anys noranta del segle XIX, els barcelonins tornen a presenciar, després de poc més de tres lustres d'absència, execucions a la via pública. La justícia no s'ha d'imposar en la intimitat. Més enllà d'un càstig individual, la pena de mort ha d'esdevenir un escarment popular, inclús per als més menuts, que s'ho miren des de primera fila. Cal alliçonar les ànimes. Cal que la gent sàpiga que els pecats a la Terra tampoc queden impunes. Així s'ha fet de sempre i així ha de continuar essent. La legislació espanyola estableix un sistema d'execució propi que els seus defensors consideren més noble i humà que no pas la forca. Es tracta del garrot. Diuen que és més respectuós amb el condemnat perquè permet que mori assegut, no pas penjat. Aniceto Peinador sent la corretja metàl·lica que li estreny la nou, mentre l'occipital s'incrusta contra l'estructura de fusta que el sosté. El botxí fa girar amb les mans una manovella greixada, volta a volta, i provoca l'ofec de Peinador fins que, finalment, un crac gebrador li trenca el coll. El cadàver desnucat del pres és exposat tot el dia al mateix pati dels Corders per tal que els curiosos s'hi puguin atansar.

Les cròniques de l'època narren les darreres hores del condemnat amb detall morbós. La informació és tramesa a la premsa des de la capella de la presó on els reus passen les últimes hores de vida. És part de l'estratègia de publicitat de la pena. Per si no has pogut ser-hi present, t'ho expliquem amb pèls i senyals al diari de l'endemà. “En la madrugada de ayer;

Lectura de la sentència; La confesió; Desde medio día a las 7 de la noche; Un rayo de esperanza; De las 7 a las 12 de la noche; ¡Sin Esperanza!; Detalles; Peticiones de indulto; De las doce a las tres de esta mañana; El Verdugo.” Amb aquests subtítols estructura la informació, a dues planes, *La Vanguardia* del dia 12 de juliol en què s’informa del que, hora a hora, ha fet i ha dit el condemnat, del que ha begut i ha menjat, fins i tot, de les seves pulsacions i de la seva temperatura corporal. La mort convertida en espectacle, el patiment més extrem, fet sensacionalisme informatiu que alimenta totes les converses a carrers, mercats i tavernes. Tanmateix, cada vegada són més els que presencien aquestes execucions de manera crítica:

No pretendo tomar pie de este suceso para discutir una cuestión de fondo, como la abolición de la pena de muerte, por considerarlo en cierto modo impropio de este lugar; pero esa pena irreparable, tal cual hoy se aplica, con las formalidades repugnantes de que se la acompaña, con la tortura moral a que se sujeta al reo durante sus veinticuatro horas de agonía artificial, que a ello equivale su estancia en la capilla, con el lúgubre tablado en torno del cual se agrupa la muchedumbre, ávida de emociones y picada de la más insana e innoble de las curiosidades, con la exposición a la luz del sol que todo lo vivifica de un cadáver abotagado, disforme, lívido, acogotado contra el palo a que permanece sujeto para que los que no lograron sitio para presenciar la ejecución puedan desfilan holgadamente ante la

obra del verdugo, la infamante pena así aplicada constituye hoy un verdadero anacronismo, que a nada bueno ni provechoso conduce.

Josep Roca i Roca, *La Vanguardia*,
17 de juliol de 1892

Roca i Roca alimenta un debat que s'havia iniciat un segle enrere a Itàlia amb la publicació d'un tractat del filòsof i jurista milanès Cesare Beccaria, que donava suport a l'abolició de la pena de mort excepte en casos en què la mera existència del pres suposés un perill per a la seguretat de la nació o si la seva mort fos l'únic fre per aturar definitivament la comissió de determinats crims. Beccaria havia defensat la cadena perpètua des d'una perspectiva utilitarista, ja que l'explotació sense límits del pres fins al dia de la seva mort podia beneficiar més la societat que no pas una mort ràpida, per molt que s'executés públicament. A la Barcelona de finals del segle XIX, el debat sobre la pena de mort és present en força cercles de tendència progressista i liberal vinculats al món cultural. El 29 de novembre de 1887, per exemple, s'estrena al Teatre Romea una obra de Serafí Pitarra, pseudònim de Frederic Soler i Hubert, titulada *La pena de mort*. Abans de l'estrena, Pitarra surt a l'escenari a llegir un text a favor de l'abolició de la pena capital que, segons els cronistes, no agrada gaire. El pintor Ramon Casas retrata les execucions de 1892 al pati dels Corders en una de les seves obres més cèlebres, *Garrot vil*, de 1894. I la premsa publica puntualment textos com els de

Roca i Roca en els quals es qüestiona la idoneïtat d'executar els condemnats a la via pública davant d'una multitud.

El 15 de juny de 1897 es duu a terme la darrera execució pública al centre de la capital catalana, en el mateix indret i emprant el mateix mètode que cinc anys enrere. El nom de l'últim ajusticiat és Silvestre Lluís, que mor davant d'una gentada que ha matinat per trobar lloc a les portes del pati dels Corders i als balcons i terrats del voltant. Aquesta pràctica, després d'anys de dures crítiques, és insostenible socialment.

Actos públicos que, precisamente por serlo, por incitar a una curiosidad malsana y cruel, revisten la postrera sanción de la justicia de un carácter en alto grado repugnante. Sí, ya sé, objetará probablemente alguno de ustedes, que hay que tener en cuenta aquello de la 'ejemplaridad'; aquella famosa 'ejemplaridad' que años ha tenía por indiscutible, pero que los tratadistas de derecho penal y los moralistas miran ya con entera desconfianza.

Juan Buscón, *La Vanguardia*, 16 de juny de 1897

El diumenge 9 de gener de 1898, sis mesos després de l'execució de Lluís i a tres minuts del pati dels Corders, neix Antoni Lluent Ferrer, en una jornada freda i humida, l'avantguarda d'unes pluges torrencials que deixen el pla de Barcelona tot inundat i els rius Besòs i Llobregat completament desbordats en els dies posteriors. La seva mare, la valenciana Carme

Ferrer, dona a llum al tercer primera del número 18 del carrer dels Salvador, entre Sant Antoni Abat i la Cera, una via resclosida i soterrada en l'essència dels baixos fons de la ciutat. L'Antoni és fill del districte cinquè, el barri més empobrit de la capital catalana, delimitat per la Rambla, el carrer Hospital, la ronda de Sant Pau i el Paral·lel. El seu pare és Alexandre Lluent, un mosso que treballa al mercat de Sant Antoni des que la instal·lació va obrir les portes, setze anys enrere. Aquest gran centre comercial és símbol del progrés a la ciutat. El mercat, inaugurat per l'alcalde Francesc de Paula Rius i Tauler el 24 de setembre de 1882, trenca amb la lògica d'una Barcelona encerclada i limitada per les muralles, que s'han enderrocat amb una idea expansiva i un pla urbanístic modern, l'Eixample d'Ildefons Cerdà, impulsat des de la dècada dels seixanta. A l'emplaçament del mercat hi havia hagut antigament el baluard de Sant Antoni, l'entrada a Barcelona més concorreguda per comerciants, ambaixadors, reis, prínceps i nobles de tota mena. Però la muralla i el baluard, per a la família Lluent Ferrer, són ja cosa del passat.

L'Antoni, el petit de tres germans, ha nascut en una ciutat que comença a qüestionar els vells vicis i costums d'un passat obscur i salvatge, alhora que s'interessa per les idees modernes i de progrés que arriben de l'estranger. En aquest sentit, l'Exposició Universal de 1888 havia suposat un abans i un després per a Catalunya i per a la seva capital. Amb l'èxit de l'experiència, semblava que Barcelona havia donat una lliçó a Madrid i a Europa, com defensava en la

seva secció doctrinal la revista *L'Arch de Sant Martí* pocs dies després de la clausura:

Què ha sigut, en resum, l'Exposició? Heus aquí en poques paraules. L'Exposició ha sigut mostra de la virilitat del poble català, dels estrets llaços que l'uneixen amb les províncies germanes i amb algunes nacions, sobretot la francesa, de l'activitat de les autoritats locals de Barcelona, de la interessada i culpable debilitat del govern espanyol i de la farisaica política madrilenya. [...] És digne de notar-se, per l'atent observador de la vida social del poble català, que la tendència general que informa sa naturalesa i dóna color a totes les genuïnes manifestacions de sa vida florent, és una tendència pròpia, característica i amb totes les qualitats que són inseparables del geni d'aquest poble.

E. Moliné y Brasés, *L'Arch de Sant Martí*,
16 de desembre de 1888

Barcelona manté un fructífer diàleg cultural amb París, del tot vigent pocs dies abans del naixement d'Antoni Lluent, quan el 28 de desembre de 1897 s'estrena a la capital francesa l'obra teatral *Terra baixa*, d'Àngel Guimerà. L'autor és un dels màxims representants de la Renaixença i home de renom internacional després d'haver triomfat amb *Mar i cel*, una dècada abans. El catalanisme ha agafat embranzida gràcies a la recuperació de la història pròpia i de la llengua, un català encara no normativitzat que, així i tot, omple les pàgines d'algunes

publicacions que contribueixen al ressorgiment de les lletres catalanes, tant o més que la reinstauració dels Jocs Florals de Barcelona, l'any 1859. Catalunya reproduïx un discurs propi del nacionalisme romàntic europeu que impregna algunes de les publicacions més llegides del moment.

La pàtria, la llengua, la cultura i Déu són els pilars fonamentals del nacionalisme conservador català, que representa políticament des de l'any 1901 la Lliga Regionalista. El seu òrgan de propaganda principal és *La Veu de Catalunya*, que es publica setmanalment des de 1891 i que esdevé diari l'any 1899. A les seves pàgines es defensa amb radicalitat els valors tradicionals. La crònica sobre la presentació de *Terra baixa* a la capital francesa n'és un clar exemple:

La prova que la Providència empara la causa del Catalanisme està en el fet d'haver-la dotada de genis. Les bones causes necessiten, per avançar i per atènyer son terme triomfal, ser aixecades i conduïdes per sobre dels camins que fressen la vida contenta o resignada. En Guimerà n'és un dels genis de la nostra renaixença. [...] Ara un dels drames d'en Guimerà s'ha presentat, vestit de francès, als parisencs; i els parisencs, llamencs com són, i amb raó, prou malfiats d'allò que els ve de la banda d'Àfrica, han trobat que el drama els ha sabut bo; i tant que els més boca-fins se'n llepen els bigotis.

E. Gomet, *La Veu de Catalunya*,
9 de gener de 1898

Tanmateix, el catalanisme de finals del segle XIX no està representat només per sectors conservadors, sinó que les idees progressistes també tenen les seves pròpies plataformes. El primer número de la revista *L'Avenç*, publicat l'estiu de 1881, és magistral a l'hora d'entendre els dos corrents de catalanisme que han evolucionat al cor d'una Barcelona que mira amb recel un Estat espanyol dèbil a l'exterior i retrògrad a l'interior.

En el catalanisme existeixen avui dos partits completament oposats. Els uns són sectaris de les idees més endarrerides i rebusquen per làpides i pergamins termes antiquats, perquè els que ells creuen ignorants no els entenguin; els altres, entreveient el lluminós arbre de la Llibertat, es fan càrrec que les coses canvien amb el transcurs dels segles. Els primers desitgen que el catalanisme sigui una arma de reacció per usar-la quan més convingui; i els altres desitgen col·locar-lo al carro de la moderna civilització.

L'Avenç, 3 de juliol de 1881

A set mil cinc-cents quilòmetres de Barcelona, un altre moviment nacionalista amenaça de fer caure la joia d'un imperi. És l'11 de gener de 1898 i la cavalleria espanyola és a punt de participar en una nova batussa contra militants mambisis que tindrà lloc al conegut com a Potrero de la Caridad, a Cuba. Les malalties debiliten la tropa peninsular, la febre i la humitat se'ls arrapen a la pell com un mal presagi.

© Èric Lluent i Estela, 2022
© del pròleg: Raül Romeva i Rueda, 2022
Fotografia de coberta: Arxiu familiar de l'autor
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S.L., 2023
Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: març de 2023
ISBN: 978-84-1303-425-6
DL: L 5-2023
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L.
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.